

Наталія Вячеславівна Бєляєва,
аспірант кафедри педагогічної
майстерності та менеджменту
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

УДК 374.32+371.487:174.4+37.07

РОБОТА З ОБДАРОВАНОЮ МОЛОДДЮ У ВИХОВАННІ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

В статті раскрыто авторское понятие «воспитания профессионально-этических качеств будущих менеджеров образовательных учреждений». Освещены педагогические условия воспитания профессионально-этических качеств у будущих менеджеров образовательных учреждений и их внедрение путем реализации форм и методов организации учебно-воспитательного процесса, способствующих раскрытию творческого потенциала одаренной молодежи. Представлены к рассмотрению разработанные автором и апробированы в процессе подготовки магистров по специальности «Управление учебным учреждением»: опыт деятельности «Школы профессионально-этического самовоспитания», привлечение магистрантов к работе научно-практических семинаров и конференций, создание «Портретов профессионально-этического руководителя», «Профессионально-этической управленческой копилки», мастер-классов и тренингов профессионально-этического направления.

Ключевые слова: одаренная молодежь, воспитание профессионально-этических качеств будущих менеджеров образовательных учреждений, педагогические условия воспитания профессионально-этических качеств у будущих менеджеров образовательных учреждений.

The article deals with copyright concept of "professional-ethic features training of future educational managers". The pedagogical conditions of professional-ethic features training of future educational managers and their implementation by forms and methods of the educational process, encourage the disclosure of the creative potential of gifted youth are considered. The author developed and tested in preparation of future master "Management of educational establishments": the experience of the "School of professional-ethic self-education" to attract undergraduates of scientific seminars and conferences, creating a "Portrait professional-ethic leader", "Professional-ethic management piggy bank", workshops and training of professional and ethical direction – are presented in the article.

Key words: gifted youth, professional-ethic features training of future educational managers, the pedagogical conditions of professional-ethic features training of future educational managers.

Процеси інтеграції вітчизняної професійної школи у загальноєвропейські тенденції її розвитку ставлять нові вимоги до підготовки фахівців, зокрема менеджерів освітніх закладів. Йдеться про виховання успішного в аспектах управлінської діяльності керівника, який володіє науковою та життєвою ерудицією, має сформований світогляд, високий рівень компетентності, а також уміє адекватно оцінювати власні можливості, установлювати ділові відносини, здатний до зміцнення довіри між суб'єктами управлінсько-педагогічної взаємодії та налагодження професійно-етичних відносин.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити гармонійний розвиток якостей, здібностей та схильностей особистості. У Законі України «Про вищу освіту»

основним завданням виховання молоді визначається розвиток інтелектуально, морально, духовно, естетично та фізично обдарованої особистості [3].

Питання підготовки керівників освіти та педагогічних працівників висвітлювали в своїх працях М. В. Гриньова, Л. І. Даниленко, В. І. Маслов, М. В. Михайличенко, О. М. Москаленко, В. С. Пікельна, Т. І. Сущенко, Є. М. Хриков та ін. Розкриття особистісно-управлінського потенціалу керівника навчального закладу досліджували О. І. Мармаза, С. В. Задерихіна, М. В. Гадецький, Є. Г. Молл, В. Ю. Кричевський та інші науковці.

Загальні засади розвитку, виховання моральних, професійно важливих та етичних якостей менеджерів вивчали І. О. Блохіна, Є. Г. Грабаренко, В. О. Гурін,

Н. Л. Замкова, Е. Ф. Зеєр, І. А. Зязюн, А. Д. Кузнєцова, В. Д. Шадріков.

Обґрунтуванням теоретичних основ організації виховної діяльності з молоддю займалися дослідники І. Д. Бех, О. І. Вишневецький, В. І. Лозова, М. Г. Стельмахович, Г. В. Троцько. Учені О. В. Бобир, В. М. Дружинін, О. В. Зазимко, Н. С. Лейтес, Т. В. Сарафанова, М. Л. Смільсон, М. А. Холодна розкрили можливості розвитку обдарованості молоді у проекції на вікові особливості юнацтва та потенціал студентського навчально-виховного середовища.

Метою нашої статті є розкриття форми та методів роботи з обдарованою молоддю у процесі реалізації педагогічних умов виховання професійно-етичних якостей у майбутніх менеджерів освітніх закладів.

Обдарованість – це якісно своєрідне поєднання здібностей, що забезпечує успішність виконання діяльності; розумовий потенціал або інтелект; цілісна індивідуальна характеристика пізнавальних можливостей і здібностей до навчання [4].

Опора на такі характеристики є провідним орієнтиром у організації процесу підготовки майбутніх керівників для освітньої галузі на кафедрі педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, де майже десятиліття успішно функціонує магістратура за спеціальністю 8.18010020 «Управління навчальним закладом». За цей період кваліфікацію магістра-менеджера освітньої сфери отримали 393 керівники, більшість з яких сьогодні працює директорами та заступниками загальноосвітніх навчальних, інноваційних типів, дошкільних, професійно-технічних, позашкільних закладів, начальниками та заступниками начальника управлінь освіти, керівниками підрозділів вищих навчальних закладів.

Щорічно вступ до магістратури за спеціальністю «Управління навчальним закладом» здійснюється на конкурсній основі, при цьому відбувається ретельний відбір абітурієнтів серед інтелектуально обдарованих, професійно орієнтованих бакалаврів та спеціалістів педагогічної освіти за такими критеріями: психолого-педагогічні знання, наявність певного рівня професійної спрямованості, вміння творчо підходити до розв'язання поставлених завдань.

Навчально-виховний процес, орієнтовано на талановитих магістрантів, передбачає розробку системи заходів для його оптимізації, що вимагає виявлення позиції обдарованих магістрантів щодо різних сторін організації освітньої діяльності [2].

Робота з виявлення, відбору талановитих магістрантів, створення умов для розвитку їхнього творчого потенціалу, вибору засобів надання індивідуальної психолого-педагогічної підтримки розпочинається з перших днів навчання в магістратурі та здійснюється у навчальній, виховній, науково-дослідницькій, громадській, культурно-дозвіллевій діяльності.

Виховання професійно-етичних якостей майбутнього менеджера освітнього закладу ми розуміємо як науково обґрунтовану та цілеспрямовану систему

організації педагогічного процесу на засадах суб'єкт-суб'єктних відносин, зосереджену на стимулюванні активної діяльності студентів (магістрантів) з оволодіння загальнолюдськими та професійними нормами моральності, формування внутрішньої системи моральних та етичних регуляторів поведінки майбутнього керівника, що забезпечать його успішну, безконфліктну та здоров'язберігаючу управлінську діяльність.

Для оптимізації процесу виховання професійно-етичних якостей майбутніх менеджерів освітніх закладів нами визначено педагогічні умови виховання цього утворення. Виділені педагогічні умови мають сприяти виявленню творчих здібностей, обдарованості магістрантів, що забезпечить їхню навчально-виховну активність, мотивацію на самовиховання у напрямі розвитку професійно-етичних якостей.

Першою з педагогічних умов називаємо *організацію виховного середовища, наближеного до майбутньої професійної діяльності керівника*. Її складовими є: особистісно орієнтована взаємодія суб'єктів виховного процесу; діяльність «Школи професійно-етичного самовиховання»; вдосконалення діяльності науково-педагогічного працівника у напрямі морального виховання майбутнього фахівця.

Друга педагогічна умова у нашому дослідженні передбачає *стимулювання мотивації майбутніх менеджерів завдяки долученню їх до інтерактивних форм організації навчально-виховного процесу* і забезпечується: використанням інтерактивних методів у організації навчальних занять; залученням магістрантів до розв'язання управлінсько-педагогічних ситуацій, участі в тренінгах та майстер-класах, аудиторній та позааудиторній діяльності; створенням професійно-етичних автопортретів, професійно-етичного кодексу менеджера освіти, ведення щоденників професійно-етичного самовиховання.

Третьою педагогічною умовою визначено *організаційно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу*, що передбачає: збагачення управлінських дисциплін та науково-педагогічної управлінської практики змістом професійно-етичного характеру; впровадження курсу «Етичні основи професійної діяльності менеджера освіти»; забезпечення саморегулятивного вдосконалення магістранта.

Перевірка ефективності визначених педагогічних умов здійснювалася на формувальному етапі нашого дослідження через впровадження авторської методики виховання професійно-етичних якостей майбутніх менеджерів освітніх закладів.

За методикою першим кроком залучення майбутнього професійно-етичного керівника до виховного процесу є «Знайомство-презентація», на якій кожен магістрант повинен презентувати власні здобутки, бажання, таланти, особистісні та професійні орієнтації у проекції на майбутню управлінську діяльність. Визначальне місце у презентації займає впроваджене нами подання «Портрет професійно-етичного керівника», що дає змогу співвіднести наявні уявлення про професійно-етичну поведінку в освітньо-управлінській

діяльності з увяленнями після закінчення навчання, а також «Я-очікуване» з «Я-реальним» у свідомості магістранта. З іншого боку, магістрантам презентується життя кафедри, розкриваються характер та зміст діяльності зі студентами упродовж року, спрямовані на підвищення мотивації до навчально-виховної та професійної діяльності. Презентація випускаючої кафедри передбачає ознайомлення з напрямками та завданнями навчальної, виховної наукової діяльності кафедри; особисте знайомство з науково-педагогічними працівниками кафедри, кожен науково-педагогічний працівник розповідає про власний професійний та науковий шлях, мотивуючи магістрантів-менеджерів до навчально-виховної та майбутньої професійної діяльності та залучаючи їх у діяльність кафедри. Таким чином, у процесі спілкування в суб'єктів формулюється мета виховання керівника-професіонала, на досягнення якої будуть спрямовані зусилля як магістрантів, так і науково-педагогічних працівників упродовж навчального року.

Порівнянню результатів самоаналізу магістранта щодо розвитку професійно-етичних якостей з власними та загально визначеними критеріями сприяють підсумкові щорічні «Зустрічі-рефлексії». На «Зустрічі» кожен магістрант презентує власне розуміння портрету професійно-етичного керівника після навчання у магістратурі, відмічаючи динаміку в усвідомленні значущості такого утворення, як професійно-етичні якості в успішній управлінській діяльності та порівнюючи «намальований власноруч» еталон керівника з особистими досягненнями.

Створення портретів професійно-етичного керівника як інтерактивна форма діяльності отримала схвальні відгуки майбутніх менеджерів освітніх закладів. Обдаровані магістранти представляли свої «портрети» у вигляді есе, художніх мініатюр, поетичних творів. Наприклад, магістрантка Віталіна К. написала вірш про професійно-етичного керівника.

*Менеджер етичний зобов'язан знати,
що таке тактовність, ввічливість, повага,
Під таким началом легко працювати:
справи в порядку, у людей – наснага.*

*Про відповідальність хай не забува
Менеджер етичний при роботі в школі,
«Там майбутнє твориться» – золоті слова,
Там нові формуються особисті долі!*

Обдаровані студенти схильні до вибору професійно-самореалізаційної моделі навчання/виховання, сутність якої становлять: 1) інтерес до професії (високий рівень професійної спрямованості); 2) орієнтація на творчу діяльність, можливість проявляти ініціативу, самостійність; 3) креативність мислення, схильність до пошуку нестандартних рішень [5].

Такі студенти потребують створення особливих умов для самостійної діяльності, оскільки вони

надають перевагу не традиційним формам занять, а роботі у творчих майстернях, клубах за інтересами тощо.

О. Є. Антонова зазначає, що серед різноманітних видів позааудиторної діяльності для розвитку обдарованих студентів, перевага надається проведенню конкурсів педагогічної майстерності, аукціонів педагогічних ідей, творчих конкурсів, студентських олімпіад з предмета та спеціальності; організації діяльності педагогічного театру, студентських консалтингових груп тощо [1].

У нашому дослідженні, у контексті реалізації однієї з педагогічних умов виховання професійно-етичних якостей майбутніх менеджерів освіти, було розроблено й апробовано «Школу професійно-етичного самовиховання».

Школа професійно-етичного самовиховання (далі – Школа) – це форма позааудиторної діяльності магістрантів, наближеної до навчально-виховного процесу та життя випускаючої кафедри, що організовується куратором групи та науково-педагогічними працівниками.

Мета діяльності Школи: забезпечення розвитку професійно-етичних якостей майбутніх менеджерів освітніх закладів у позааудиторній діяльності.

Гасло: «Сьогодні творчий та позитивно налаштований магістрант, завтра – професійно-етичний керівник».

Діяльність Школи на всіх етапах вибудовується за принципом: від «магістранта-вступника» до «випускника-професійно-етичного керівника», від «я» до «ми», від «загально орієнтованого» до «особистісно орієнтованого».

Згідно з напрямками діяльності Школи, виховний процес повинен орієнтуватися на розвиток професійно-етичних якостей менеджера через розкриття гуманістичних цінностей особистості, формування навичок особистісно орієнтованої взаємодії та суб'єкт-суб'єктних відносин на прикладах стимулювання творчої активності майбутнього керівника.

1. Напрямок творчості виражає вміння шукати творчі рішення, постійну потребу в новизні; спрямовано на пошук нового, розвиток оригінальності, ініціативи, інтуїції, фантазії магістрантів і є головним стимулом інноваційної діяльності.

2. Напрямок комунікативності виражає вміння говорити, слухати та розуміти; спрямовано на розвиток комунікативних якостей, діалогічності, сприйняття особливостей і позиційних відмінностей іншого, вміння розуміти (перцептивні та аналітичні здібності, рефлексивна діяльність, критичність).

3. Напрямок диференційованості виражає вміння здійснити вибір в певних ситуаціях; спрямовано на розвиток навичок цілепокладання, позитивної мотивації, правильного та професійно-етичного вибору у межах від професійних управлінських ситуацій до питань життєвого самовизначення.

4. Напрямок успішності виражає вміння бути потрібним; спрямовано на формування позиції («Я

потрібен», «Я можу», «Я роблю»), відчуття затребуваності, усвідомлення власної конкурентоспроможності; розвиває відповідальність, рішучість, готовність допомогти, організаторські здібності, вміння діяти в колективі.

5. Напрямок «само» виражає вміння реалізувати себе, спрямовано на самостійну реалізацію людини в будь-якій сфері життєдіяльності, насамперед у самовихованні, самоуправлінні, саморегуляції.

Упровадження програми діяльності Школи у навчально-виховний процес підготовки майбутніх менеджерів освіти передбачало залучення останніх до проведення науково-практичних семінарів, конференцій. При цьому магістранти не лише проводили науково-пошукову діяльність з підготовкою доповідей за темою магістерського дослідження, а й мали змогу долучитися до організації цих семінарів, зокрема, до проведення майстер-класів та тренінгів професійно-етичного спрямування.

Магістранти упродовж року формували «Професійно-етичну управлінську скарбничку». Наповнення «Скарбнички» кожного зі слухачів магістратури могло бути різноманітним – те, що магістрант уважав корисним для власного професійно-етичного зростання. Накопичувалися думки науковців та відомих управлінців конкретної тематики, приклади управлінсько-педагогічних ситуацій та варіанти їх розв'язання, методики саморегуляції та етичного захисту, приклади аутотренувальних вправ, музико- та римо-терапії, що широко застосовувалися в аудиторній та позааудиторній діяльності з майбутніми керівниками.

Таким чином, дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов виховання професійно-етичних якостей майбутніх менеджерів освітніх закладів через упровадження вищеописаних форм та методів виховної діяльності засвідчує значно вищий рівень вихованості досліджуваного утворення в експериментальних групах. Це дає змогу зробити

висновок про доцільність застосування окреслених науково-методичних напрацювань у навчально-виховному процесі. Проте розроблена методика не є вичерпною щодо способів досягнення високого рівня підготовки успішного керівника. Подальші наукові пошуки вбачаємо у створенні інтегральної моделі виховання професійно-етичних якостей для менеджерів різного спрямування.

Використані літературні джерела

1. Антонова О. Є. Особливості навчання обдарованих студентів у ВНЗ (аналіз досвіду педагогічних університетів України) [Текст] / О. Є. Антонова // Нові технології навчання: зб. наук. праць. Шляхи розвитку духовності та професіоналізму в умовах глобалізації. – Київ-Вінниця: Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Вінницький соціально-економічний ін-т Університету «Україна», 2008. – Спец. вип. № 55. – Частина 1. – С. 193–199.

2. Білий О. П. Особливості роботи викладачів вищих навчальних закладів з обдарованими студентами: досвід і перспективи [Текст] / В. В. Галиця, А. В. Самко, Н. М. Толмосова, П. А. Варванський, О. П. Білий // Запорожский медицинский журнал. – 2011. – Т. 13. – № 2. – С. 64–65.

3. Закон України «Про вищу освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

4. Психологический словарь [Текст] / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат. – 494 с.

5. Сарафанова Т. В. Педагогические условия формирования готовности студентов к творческой деятельности во внеаудиторной работе [Текст]: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Т. В. Сарафанова. – Владимир, 2004. – 17 с.